

Guidelines for Situational Leadership Development Affecting the Administrative Effectiveness of the Educational Opportunity Expansion Schools in Bang Saphan District, Prachuap Khiri Khan Province, Area 1, according Sappurisdhamma 7

Queenna Srisawat¹ Phra Maha Udon Uttaro² and Winai Tongmun³

Received: July 30, 2024

Revised: October 17, 2024

Accepted: June 09, 2025

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the leadership status; 2) to compare opinions on leadership affecting the effectiveness of management; and 3) to propose guidelines for developing leadership according to the situation that affected the effectiveness of the Educational Opportunity Expansion Schools in Bang Saphan District, Prachuap Khiri Khan Province, area 1 according to Sappurisdhamma 7. This research was the mixed-methods research by distributing questionnaires with a reliability of 0.95 to a sample group of 226 people. The sample size was determined from the Crazy Morgan table and the proportional grouping. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test with one-way analysis of variance. The qualitative research used in-depth interviews with 9 informants. The research results found that 1) the situational leadership of administrators affecting the effectiveness of the administration of the educational

¹⁻³ Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: squeen959@prachuabwit.ac.th, Tel. 083-3908042

opportunity expansion schools in Bang Saphan District, Prachuap Khiri Khan Province, Area 1, was at a high level overall (\bar{x} = 4.43, S.D. = 0.48); 2) the comparison of opinions of school administrators and teachers on the situational leadership of administrators affecting the effectiveness of administration, classified by gender, age, work experience, and different sizes of the school, was not different, overall; 3) the development guidelines for situational leadership that affected effectiveness according to Sappurisadhamma 7 found that there were 4 aspects as follows: 1) in terms of command, administrators should plan and define teachers' duties according to the knowledge, abilities, and aptitudes of each teacher; 2) in the aspect of selling ideas, administrators should assign tasks, have clear and appropriate scope, and should try to complete the work without giving up even when encountering problems and obstacles in the work; 3) in terms of participation, administrators should plan and set strategic policies, support and assist teachers systematically; 4) in the aspect of assignment, administrators should define the objectives of the assignment, set work standards, and define the desired results. They should analyze the problems of working with teachers.

Keywords: Leadership, Situational Leadership, Administrative Effectiveness

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงาน
ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
เขต 1 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7

ควินณา ศรีสวัสดิ์¹ พระมหาอุตร อุตตโร² และวินัย ทองมัน³

Received: July 30, 2024

Revised: October 17, 2024

Accepted: June 09, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพภาวะผู้นำ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงาน และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการแจกแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 226 คน กำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางเครซีเมอร์แกน และการจัดกลุ่มแบบสัดส่วน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 9 รูป/คน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D.=0.48) 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงาน จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษาที่

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: squeen959@prachuabwit.ac.th, Tel. 083-3908042

ต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ 3) แนวทางการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลตามหลักหลักสี่ปฐิธรรม 7 พบว่า มีจำนวน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการสั่งการ ผู้บริหารควรวางแผนและกำหนดหน้าที่ครูตามความรู้ความสามารถและความถนัดของครูแต่ละคน 2) ด้านการขยความคิด ผู้บริหารควรมอบหมายงาน มีขอบข่ายที่ชัดเจนและเหมาะสม และควรมีพยายามทำงานให้สำเร็จ โดยท้อถอยแม้จะเจอปัญหาอุปสรรคในการทำงาน 3) ด้านการมีส่วนร่วม ผู้บริหารควรมีการวางแผนกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ สนับสนุนและช่วยเหลือครูอย่างเป็นระบบ และ 4) ด้านการมอบหมายงาน ผู้บริหารควรกำหนดวัตถุประสงค์ของการมอบหมายงาน กำหนดมาตรฐานของงาน และกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการ ควรวิเคราะห์ปัญหาการทำงานกับครู

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำตามสถานการณ์, ประสิทธิภาพการบริหารงาน

บทนำ

จากการที่โลกมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ในสังคม ทำให้พฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนในอดีต เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นกฎหมายบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2558 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2564 นั้นมีหลักการสำคัญคือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคอนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัยใฝ่รู้มีความรู้ มีทักษะมีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งกระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว ดังนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม” ของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ฉบับนี้ จึงได้มีการกำหนด

ยุทธศาสตร์และวางเป้าหมายที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่สำคัญในด้านต่าง ๆ ในขั้นตอนการกำหนดสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 16 (พ.ศ. 2520-2564) ข้างต้น ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายหลัก วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์นั้นจะเน้นให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2577) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2574 กับทิศทางที่จะพัฒนาการศึกษาในมิติต่างๆ ทั้งในมิติด้านความมั่นคง มิติด้านเศรษฐกิจมิติด้านสังคมและมิติด้านการบริหารจัดการภาครัฐ (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากการประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาวิจัยทิศทางการศึกษาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการศึกษาไทยในอนาคต ทั้งการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2552 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลยุคปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร พลังงานและสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเคลื่อนย้ายคน เงิน เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร และการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ประชากร พลังงานและสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีการเคลื่อนย้ายคนเงิน เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร และครม.รู้อย่างเสรี จึงกำหนดหลักการและกรอบแนวคิด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองบนฐานของหลักการและแนวทางแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยเน้นการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ และเสนอกลไกที่จะก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ จึงพบว่าระบบการศึกษาประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ ครู หลักสูตรสถานศึกษา และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ประเด็นสำคัญที่สุดใ้บการปฏิรูปการศึกษานี้คือ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริม และยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างยั่งยืนเป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553)

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2533 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในพื้นที่ห่างไกลจากโรงเรียนเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในขณะนั้น ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย

ทั้งหมด ทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่สามารถเดินทางศึกษาต่อในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ได้มีโอกาสเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการเปิดโอกาสหรือขยายโอกาสให้เยาวชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลได้พื้นฐานการศึกษาที่สูงขึ้น ในการดำเนินการดังกล่าวใช้อาคารสถานที่และบุคลากรของโรงเรียนประถมศึกษา จากการดำเนินของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 จนถึงปีการศึกษา 2558 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั่วประเทศ มีจำนวนถึง 30,816 โรงเรียน (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีจำนวนที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของไทย ได้กระจายไปสู่เยาวชนทั่วทุกพื้นที่ของประเทศอย่างทั่วถึง แต่ในขณะเดียวกัน จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยและการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน คือ ปัญหาด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งนี้มีผลอันเนื่องมาจากขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้เรื่องหลักสูตร ปัญหาด้านการเรียนการสอนด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน และด้านขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในแต่ละกลุ่มสาระ ปัญหาการขาดแคลนครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาวิธีการหนึ่งที่โรงเรียนใช้แก้ปัญหา คือ ให้ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ที่ไม่ได้จบวิชาเอกหรือวิชาโททางสังคมศึกษา มาปฏิบัติการสอน ขณะเดียวกันบางโรงเรียนมีบุคลากรน้อยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ต้องรับนิชอบในการสอนกลุ่มสาระอื่น ๆ ด้วยอาทิ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นต้นซึ่งปัญหาในลักษณะดังกล่าวข้างต้น สามารถพบได้โดยทั่วไปในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาอีกทั้ง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีสาระการเรียนรู้ย่อย 5 สาระประกอบด้วย สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ โดยในแต่ละสาระมีเนื้อหา และธรรมชาติของวิชาที่แตกต่างกัน ดังนั้น

หากให้ครูกลุ่มสาระอื่น 1 ที่ไม่ได้จบวิชาเอกหรือวิชาโททางสังคมศึกษา หรือครูสังคมศึกษาที่ต้องสอนหลาย ๆ รายวิชา จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 นับว่าเป็นเรื่องยากการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาได้นั้น สถานศึกษาต้องเห็นความสำคัญของงานบริหารวิชาการเพราะงานวิชาการเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษาเป็นตัวชี้วัด จัดอันดับมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษา ที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ ดังที่ เย็นใจ เลาวทวนิช และพูลทรัพย์ นาคณา (2550) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่า งานวิชาการเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการบริหารสถานศึกษาผู้บริหารต้องให้ความสำคัญมากกว่าการบริหารงานด้านอื่น ทั้งนี้เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และเป็นผู้นำในการบริหารงานวิชาการให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายด้วยประสิทธิภาพสูงสุด

ภาวะผู้นำทางการศึกษาเป็นคุณลักษณะเฉพาะทางซึ่งจะต้องพัฒนาตนเองให้เกิดภาวะผู้นำทางการศึกษาให้ได้ครบถ้วนมากที่สุด เพื่อการผลักดันพันธกิจของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ผู้นำเหล่านี้จะต้องมีความรับผิดชอบอย่างมั่นใจได้ว่าการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เข้าใจแนวโน้มของชาติและของโลก รวมทั้งประเด็นต่าง ๆ ในการจัดตั้งระบบโรงเรียน ผู้นำทางการศึกษาที่มีประสิทธิผลควรจะมีความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนการศึกษาแนวทางการปฏิบัติในด้านกระบวนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการบุคลากร พฤติกรรมนักเรียน สภาพพื้นที่และการประชาสัมพันธ์ และวิธีการวิเคราะห์ความต้องการ (พรชัย เจตามาน, 2560) ในส่วนผลการติดตามและประเมินผลการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์เขต 1 ตามมาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (พ.ศ.2560) ปีงบประมาณ พ.ศ.2564 พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ 1 อยู่ในระดับคุณภาพพอใช้เนื่องจากกระบวนการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนางานยังขาดความชัดเจน ไม่สะท้อนปัญหาขององค์กร มีบางสถานศึกษาประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ คือ ผู้บริหารพบปัญหาบ่อยและบ่อยครั้ง รู้สึกท้อแท้ และเบื่อหน่าย เมื่อเผชิญปัญหา ทำให้ผู้บริหารขาดความรอบคอบในการแก้ไขปัญหา ผู้บริหารยังไม่เข้าใจในหลักการบริหาร เป้าหมาย ภารกิจ วิสัยทัศน์ ตลอดจนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ ชัดเจน จึงส่งผลให้บุคลากรในสถานศึกษาไม่ยอมปรับปรุง

พฤติกรรม อันจากความเคยชิน และผู้ได้บังคับบัญชาขาดจรรยาบรรณวิชาชีพ ในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 สามารถนำไปใช้บริหารโรงเรียนและสถานศึกษาอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้แน่ใจว่าทุกอย่างดำเนินไปอย่างราบรื่นและสม่ำเสมอในการจัดการและบริหารโรงเรียน เกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า พบได้ในสังคมมนุษย์หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกันและเป็นหลักธรรมสำหรับคนดี มีความสำคัญต่อการเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธ เพื่อการบริหารสถานศึกษา เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้วยความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ (ชลิภา อิมินกุล, 2562)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 หลักสี่ปฐพีธรรม 7

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพและเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาจากประชากร คือ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนขยายโอกาส

ทางการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 จำนวน 35 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2565 มีจำนวนทั้งหมด 553 คน และเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารและครู จำนวน 226 คน โดยใช้การกำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางเครซีเมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และการจัดกลุ่มแบบสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้เท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน 6 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา 3 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อสภาพภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D.=0.48) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสั่งการ ($\bar{X} = 4.44$, S.D.=0.50) รองลงมา คือ ด้านการมอบหมายงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D.=0.51) และด้านการขยายความคิด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D.=0.53) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D.=0.51) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อสภาพภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

สภาพภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลการบริหารงาน	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการสั่งการ	4.44	0.50	มาก	1
2. ด้านการขยาคความคิด	4.43	0.53	มาก	3
3. ด้านการมีส่วนร่วม	4.41	0.51	มาก	4
4. ด้านการมอบหมายงาน	4.44	0.51	มาก	2
รวม	4.43	0.48	มาก	

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ดังนี้

ด้านที่ 1 การสั่งการ

1) แนวทางการควบคุม กำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของครูตามหลักสัปปริสธรรม 7 คือ ผู้บริหารควรวางแผนและกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครู ความรู้ความสามารถและความถนัดของครูแต่ละคน ส่งเสริมให้ครูสอนศิษย์ให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ในวิชาการต่าง ๆ อบรมดูแลความประพฤติของศิษย์ให้อยู่ในระเบียบวินัย ให้ครูร่วมมือกันในการอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นพลเมืองดีของชาติอย่างสม่ำเสมอ แจ้งผลการเรียนของศิษย์ให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบ และให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

2) แนวทางการตัดสินใจหลักในสถานการณ์ฉุกเฉินตามหลักสัปปริสธรรม 7 คือ ผู้บริหารควรมีการจำแนกสาระสำคัญของปัญหาให้ความหมายหรือนิยามปัญหา รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ หาแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยกำหนดขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน โดยระดมแนวคิดเพื่อหาวิธีแก้ปัญหาที่หลากหลายจากผู้ร่วมงาน วิเคราะห์ผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น ใช้สารสนเทศช่วยในการแก้ปัญหา รับรู้ถึงปฏิกิริยาตอบสนองต่อทางเลือกของผู้ใต้บังคับบัญชา ประโยชน์ที่ได้รับจากทางเลือก และประเมินผลการปฏิบัติงานของครูเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอใช้ข้อมูลต่าง ๆ

ด้านที่ 2 การขायความคิด

3) แนวทางการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานของครูตามหลักสัปปริสธรรม 7 คือ ผู้บริหารควรมอบหมายงาน มีขอบข่ายที่ชัดเจนและเหมาะสม เปิดโอกาสให้ครูรับผิดชอบงาน

โครงการที่เป็นภารกิจ หลักของหน่วยงาน พิจารณาค่าตอบแทนและสวัสดิการ เงินเดือนที่รับในปัจจุบันให้มีความเหมาะสมไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีความเหมาะสมกับงาน ผู้บริหารควรพัฒนาความรู้ความสามารถและ ประสบการณ์เหมาะสมกับตำแหน่ง และให้ความเสมอภาคแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน

4) แนวทางการสร้างความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีพยายามทำงานให้สำเร็จ แม้จะยากเกินความสามารถ โดยท้อถอยแม้จะเจอปัญหาอุปสรรคในการทำงาน อาสาช่วยทำงานหรือกิจกรรมของชุมชน ยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบ มาทำงานตรงเวลา หรือก่อนเวลาเสมอ ดูแลรักษาทรัพย์สินของทางโรงเรียนและใช้ทรัพยากรของโรงเรียนอย่างประหยัดสมเหตุสมผล ทุ่มเทให้กับงานอย่างเต็มที่ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น สนับสนุน และให้คำแนะนำในการทำงาน ทำให้บุคลากรมีความก้าวหน้าและพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ

ด้านที่ 3 การมีส่วนร่วม

5) แนวทางการสนับสนุนและช่วยเหลือครูตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ผู้บริหารควรมีการวางแผนกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ โครงการ และกิจกรรมเพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือครูอย่างเป็นระบบ กระตุ้นให้ครูพัฒนางานสอนของตนเอง ส่งเสริมให้ครูมีการกำหนดแผนพัฒนาด้านความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูเป็นรายบุคคล (ID Plan) การนิเทศในการจัดการเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์แก่ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา จัดแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามวิชาชีพครู รักษาระเบียบวินัย ด้านการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา และผู้บริหารส่งเสริมให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาการ

6) แนวทางการนำทางและติดตามการดำเนินงานของครูตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ผู้บริหารควรวางแผนให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาตนเองเกี่ยวกับงานวิชาการ และกำกับดูแลให้ครูเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาตนเองตามแผนที่วางไว้ ดูแลให้ครูศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนในวิชาชีพ นำความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์มาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ติดตามตรวจสอบ หรือสังเกตว่า ครูได้มีการเปลี่ยนแปลงการรายงานการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนรายบุคคล และส่งเสริมครูให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ กับบุคคลในชุมชน

ด้านที่ 4 การมอบหมายงาน

7) แนวทางการมอบหมายงานที่เหมาะสมและท้าทายตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ผู้บริหารควรกำหนดวัตถุประสงค์ของการมอบหมายงาน โดยกำหนดรายละเอียดและมาตรฐานของงาน และกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการ ควรต้องกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน สร้างวิสัยทัศน์เป็นการกระตุ้นให้งานที่มอบหมายมีประสิทธิภาพ กำหนดวิธีการปฏิบัติงานและขั้นตอนการทำงานที่เหมาะสม กำหนดขอบข่ายงานเป็นการกำหนดเวลาในการปฏิบัติงาน กำกับ ดูแลผู้รับมอบหมาย คอยช่วยเหลือผู้รับมอบหมาย และควรมอบหมายงานให้กับบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเหมาะสมกับงานนั้น

8) แนวทางการให้คำแนะนำ ปรีกษา และสนับสนุนครูตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ผู้บริหารควรวิเคราะห์ปัญหาการทำงานกับครู และวางแผนการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำที่มีความสอดคล้องกับบริบทของการปฏิบัติงานของครู และปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ควรสังเกตและบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ตามสภาพในการปฏิบัติงานของครู ใช้คำถามกระตุ้นความคิดเห็นของครู เพื่อให้ครูวิเคราะห์กระบวนการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถให้คำปรึกษาแนะนำครูในประเด็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน และให้ข้อมูลเพิ่มเติมได้อย่างชัดเจนในการประชุมหลังการปฏิบัติงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสั่งการ รองลงมา คือ ด้านการมอบหมายงาน อยู่ในระดับมาก และด้านการขายความคิด อยู่ในระดับมากตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ได้เน้นการใช้กฎและระเบียบเพื่อให้งานสำเร็จ กำหนดขั้นตอนเพื่อกำกับครูในโรงเรียนให้ทำงานอย่างมีระบบ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือสนับสนุนความต้องการของครูในโรงเรียน ให้การช่วยเหลือครูในโรงเรียนเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย มีเจตคติและแนวคิดที่ดี มีมุมมองเชิงบวกและ

มองเห็นแนวทางที่ดีกว่าเสมอ มีทักษะในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของครู เปิดโอกาสให้ปฏิบัติงานโดยอิสระ และยอมรับ ยกย่องและชมเชยครูที่ปฏิบัติงานได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดาราวดี บรรจงช่วย (2463) พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดชุมพร โดยภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญพร ตันหยง (2561) พบว่า บทบาทภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรีโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิษณุกร แดงแก้ว (2563) พบว่า ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบสั่งการ ภาวะผู้นำแบบขายความคิด ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมและภาวะผู้นำแบบมอบหมายงาน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ในปัจจุบันมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ซึ่งครูส่วนใหญ่ต้องรับผิดชอบงานของสถานศึกษาในทุกระบบอยู่แล้ว การได้ทำงานร่วมกับผู้บริหารบ่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดความใกล้ชิด มองเห็นปัญหาและรับรู้ปัญหาได้ไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นตัวแปรเพศ อายุ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดาราวดี บรรจงช่วย (2463) พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดชุมพร จำแนกตามอายุ จำแนกตามวุฒิการศึกษาและจำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้านไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล สุวรรณรงค์ (2564) พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของกลุ่ม

ตัวอย่าง จำแนกตามจำแนกตามขนาดโรงเรียนและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิริธัญญา พรหมศร (2559) พบว่า ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ผู้บริหารที่มีวิถีสถาณะต่างกัน มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาต่างกัน และผู้ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 พบว่า 1) แนวทางการควบคุม กำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของครู คือ ผู้บริหารควรวางแผนและกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครู ความรู้ความสามารถและความถนัดของครูแต่ละคน 2) แนวทางการตัดสินใจหลักในสถานการณ์ฉุกเฉิน คือ ผู้บริหารควรมีการจำแนกสาระสำคัญของปัญหาให้ความหมายหรือนิยามปัญหา รวบรวมข้อมูลต่างๆ หาแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยกำหนดขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน 3) แนวทางการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานของครู คือ ผู้บริหารควรมอบหมายงาน มีข้อบ่งชี้ที่ชัดเจนและเหมาะสม เปิดโอกาสให้ครูรับผิดชอบงานโครงการที่เป็นภารกิจ หลักของหน่วยงาน พิจารณาค่าตอบแทนและสวัสดิการ เงินเดือนที่รับในปัจจุบันให้มีความเหมาะสม 4) แนวทางการสร้างความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีพยายามทำงานให้สำเร็จ แม้จะยากเกินความสามารถ โดยท้อถอยแม้จะเจอปัญหาอุปสรรคในการทำงาน 5) แนวทางการสนับสนุนและช่วยเหลือครู คือ ผู้บริหารควรมีการวางแผนกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ โครงการ และกิจกรรมเพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือครูอย่างเป็นระบบ และกระตุ้นให้ครูพัฒนางานสอนของตนเอง 6) แนวทางการนำทางและติดตามการดำเนินงานของครู คือ ผู้บริหารควรวางแผนให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาตนเองเกี่ยวกับงานวิชาการ และกำกับดูแลให้ครูเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาตนเองตามแผนที่วางไว้ 7) แนวทางการมอบหมายงานที่เหมาะสมและท้าทาย คือ ผู้บริหารควรกำหนดวัตถุประสงค์ของการมอบหมายงาน โดยกำหนดรายละเอียดและมาตรฐานของงาน และกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการ และกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และ 8) แนวทางการให้คำแนะนำ ปรึกษา และสนับสนุนครู คือ ผู้บริหารควรวิเคราะห์ปัญหาการทำงานกับครู และวางแผนการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำที่มีความสอดคล้องกับบริบทของการปฏิบัติงานของครู และปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล สุวรรณรงค์ (2564) พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานในโรงเรียน เสนอแนะไว้ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านภาวะผู้นำแบบมุ่งความสัมพันธ์ผู้บริหาร ควรสร้างแรงจูงใจที่ดีให้ครูได้ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ 2) ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผน การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และชื่นชมความสำเร็จจากการปฏิบัติงาน 3) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ 4) ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงสิทธิ์ พรหมมา, จินดา ลาโพธิ์ และไชยา ภาวะบุตร (2566) พบว่า แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ 2) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ 3) ภาวะผู้นำแบบสั่งการ

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7” ในประเด็นภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสั่งการ 2) ด้านการขยความคิด 3) ด้านการมีส่วนร่วม 4) ด้านการมอบหมายงาน และหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1) ธัมมัญญตา 2) อตถัญญตา 3) อตตัญญตา 4) มัตตัญญตา 5) กาลัญญตา 6) ปริสัญญตา 7) ปุคคลัญญตา ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน ผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7” ประกอบไปด้วยวงกลม 3 วงกลม บูรณาการกัน ซึ่งมีความสัมพันธ์ ดังนี้

วงกลมชั้นในสุด คือ แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7

วงกลมชั้นที่ 2 คือ การพัฒนาภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสั่งการ 2) ด้านการขายความคิด 3) ด้านการมีส่วนร่วม และ 4) ด้านการมอบหมายงาน

วงกลมชั้นที่ 3 คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ หรือ เป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นคนเก่ง ในที่นี้จะกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารควรเป็นผู้กำหนดบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของครูในโรงเรียนอย่างชัดเจน และเป็นผู้ตัดสินใจหลักกับสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยปรึกษาหารือกับครูในโรงเรียน
2. ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดี ทำงานหนัก ทุ่มเท อดทน ยึดมั่นในจริยธรรม และการสร้างแรงจูงใจในการทำงานแก่ครู
3. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญช่วยเหลือและสนับสนุนต่าง ๆ แก่ครูในโรงเรียน และมีการนิเทศ กำกับติดตามการดำเนินงานของครูแบบมีส่วนร่วม
4. ผู้บริหารควรให้คำแนะนำ ปรึกษา สนับสนุนเมื่อจำเป็น และมอบหมายงานที่เหมาะสม ท้าทาย ศักยภาพของครูในโรงเรียนแต่ละคน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. แนวทางการควบคุม กำหนดบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของครู คือ ผู้บริหารควรวางแผนและกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครู ความรู้ความสามารถ และความถนัดของครูแต่ละคน
2. แนวทางการตัดสินใจหลักในสถานการณ์ฉุกเฉิน คือ ผู้บริหารควรมีการจำแนกสาระสำคัญของปัญหาให้ความหมายหรือนิยามปัญหา รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ หาแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยกำหนดขั้นตอนการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน
3. แนวทางการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานของครู คือ ผู้บริหารควรมอบหมายงาน มีขอบข่ายที่ชัดเจนและเหมาะสม เปิดโอกาสให้ครูรับผิดชอบงานโครงการที่เป็นภารกิจ หลักของหน่วยงาน พิจารณาค่าตอบแทนและสวัสดิการ เงินเดือนที่รับในปัจจุบันให้มีความเหมาะสม
4. แนวทางการสร้างความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีพยายามทำงานให้สำเร็จ แม้จะยากเกินความสามารถ โดยท้อถอยแม้จะเจอปัญหาอุปสรรคในการทำงาน
5. แนวทางการสนับสนุนและช่วยเหลือครู คือ ผู้บริหารควรมีการวางแผนกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ โครงการ และกิจกรรมเพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือครูอย่างเป็นระบบ และกระตุ้นให้ครูพัฒนางานสอนของตนเอง

6. แนวทางการนำทางและติดตามการดำเนินงานของครู คือ ผู้บริหารควรวางแผนให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาตนเองเกี่ยวกับงานวิชาการ และกำกับดูแลให้ครูเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาตนเองตามแผนที่วางไว้

7. แนวทางการมอบหมายงานที่เหมาะสมและท้าทาย คือ ผู้บริหารควรกำหนดวัตถุประสงค์ของการมอบหมายงาน โดยกำหนดรายละเอียดและมาตรฐานของงาน และกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการ และกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

8. แนวทางการให้คำแนะนำ ปรีกษา และสนับสนุนครู คือ ผู้บริหารควรวิเคราะห์ปัญหาการทำงานกับครู และวางแผนการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำที่มีความสอดคล้องกับบริบทของการปฏิบัติงานของครู และปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แนวทางปฏิบัติการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ : เอส.บี.โปรดักส์.

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (6560). *แผนพัฒนาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

ชลิกา อีมินกุล. (2562). *ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จิริญญา พรหมศร. (2559). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

ดาราวดี บรรจงช่วย. (2463). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดชุมพร*. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ดวงสิทธิ์ พรหมมา, จินดา ลาโพธิ์ และไชยา ภาวะบุตร. (2566). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*

- นครพนม. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 11(42), 144-153.
- ธัญพร ตันหยง. (2561). การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี. วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 12(1), 125-131.
- นฤมล สุวรรณรงค์. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 8 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พรชัย เจตมานน. (2560). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ศตวรรษที่ 21 : ไทยแลนด์ 4.0. เข้าถึงได้จาก <https://www.kroobannok.com/83312>
- เย็นใจ เลหาวิช และพุลทรัพย์ นาคนาคา. (2550). ผู้นำทางวิชาการและการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- วิชณุกร แต่งแก้ว. (2563). ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559). กรุงเทพฯ : สำนักงาน.
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). จำนวนโรงเรียน นักเรียน ครู และห้องเรียน จำแนกขนาดตามจำนวนนักเรียน สังกัด สพฐ. เข้าถึงได้จาก https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?id= 16998.